Норми викидів зі стаціонарних джерел

З 07.01.2014 р. основним документом у сфері безпеки промислової діяльності відносно навколишнього природного середовища стане **Директива №2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 р. про промислові викиди(про комплексне попередження забруднення та контроль над ним)** (*набула чинності 6 січня 2011 року, кінцевий термін транспонування її положень у національне законодавство держав-членів завершився 7 січня 2013 року*).

Директива прийнята на заміну ряду директив та вмістила в собі їх основні положеннящодо попередження та контролю за забрудненням, спалювання відходів, викидів летючих органічних сполук, діяльності великих спалювальних установок тощо. ЗокремаДирективою з 7 січня 2014 р. відміняються Директиви 78/176/ЄЕС, 82/883/ЄЕС, 92/112/ЄЕС, 1999/13/ЄС, 2000/76/ЄС і 2008/1/ЄС та з 1 січня 2016 р. – Директива 2001/80/ЄС.

Директива встановлює норми щодо комплексного запобігання забрудненню від промислової діяльності і контролю над ним, а також норми, спрямовані на запобігання та зниження викидів у повітря, воду і землю, а також на запобігання утворенню відходів з метою досягнення високого рівня захисту навколишнього середовища в цілому. Її положення зокрема зосереджуються на дозвільній системі та процедурах.

Директива застосовується до об'єктів промислової діяльності, що спричиняють забруднення, та не застосовується до науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та тестуванню нових продуктів та процесів.

Відповідно до Директиви про промислові викиди функціонування установок, спалювальних заводів, заводів зі спалювання відходів або заводів по спільному спалюванню відходів має здійснюватися лише за наявності дозволу.

Винятком можуть бути установки,в яких використовуються органічні розчинники. Для таких установок має бути встановлений обов'язковий порядок реєстрації, який маєвключати, як мінімум сповіщення оператором компетентного органу про намір почати експлуатацію установки.

Директивою дозволяється також видання дозволівна експлуатацію двох або декількох установок або частин установок, експлуатованих тим же оператором на тій же ділянці, та на експлуатацію декількох частин установки різними операторами. При цьому, упершому випадку, дозвіл повинен містити умови, що гарантують відповідність кожної установки встановленим вимогам; у другому випадку дозволом передбачається відповідальність кожного оператора.

Дозвіл видається компетентним органом, якщо установка відповідає вимогам даної Директиви.

У випадках, коли задіяно декілька компетентних органів або кілька операторів, а також у випадках видачі декількох дозволів, держави-члени ЄС вживають необхідних заходів щодо забезпечення координації умов та порядку

видачі дозволуз метою застосування всіма компетентними органами ефективного комплексного підходу до цієї процедури.

При видачі дозволів для нових установок або при істотних змінах враховуються висновки проведеної оцінки впливу на навколишнє природне середовище.

Директива дозволяє державам-членам ЄС встановлювати для певних категорій установок, спалювальних заводів, заводів зі спалювання відходів або заводів по спільному спалюванню відходів, загальні обов'язкові норми. У такому випадку вимагається лише посилання на такі норми.

У разі інциденту або аварії, що здійснюють значний вплив на навколишнє середовище, держави-члени ЄС повинні вживати необхідних заходів, що гарантують, що:

- оператор негайно інформує компетентний орган;
- оператор негайно вживає заходів з обмеження екологічних наслідків та щодо запобігання потенційних інцидентів або аварій;
- компетентний орган вимагає від оператора прийняття належних додаткових заходів, які зазначений орган вважатиме необхідними для обмеження екологічних наслідків та запобігання потенційних інцидентів або аварій.

У разі виявлення невідповідності умовам дозволу держави-члени ЄС гарантують, що:

- оператор негайно інформує компетентний орган;
- оператор негайно вживає заходів, необхідних для припинення невідповідності протягом максимально короткого строку;
- компетентний орган вимагає від оператора прийняття належних додаткових заходів, якізазначений орган вважатиме необхідними для припинення невідповідності.

У разі якщо невідповідність умовам дозволу становить безпосередню небезпеку для здоров'я людини або створює загрозу несприятливого впливу на навколишнє середовище, до припинення порушення, експлуатація установок, спалювальних заводів, заводів зі спалювання відходів, заводів по спільному спалюванню відходів або їх окремих частин має бути припинена.

До установок, які включені до сфери дії схеми торгівлі квотами на викид парникових газів в Європейському Союзів дозволі не вказуються порогові значення для безпосередніх викидів таких газів, за винятком тих випадків, коли необхідно гарантувати відсутність значного забруднення на місцевому рівні. Для таких видів діяльності дозволяється не встановлювати вимогу про енергетичну ефективність щодо спалювальних заводів чи інших комплексів, що випускають вуглекислий газ.

Директива поширюється на установки, що діють в таких видах діяльності:

1) енергетична промисловість (зокрема, спалювання палива, електростанції, газо- і нафтопереробні заводи та ін.);

2) виробництво та обробка металів (виплавка та обробка металів, виробництво чугуну і сталі, обробка чорних та кольорових металів та ін.);

3) гірничодобувна промисловість (виробництва цементу, вапняку, магнезії, скла та скловолокна, виробництво азбесту та керамічних матеріалів шляхом випалу та ін.);

4) хімічна промисловість (виробництво фосфорних, азотних чи калійних мінеральних добрив, органічних і неорганічних хімічних речовин, вибухових речовин, медичних препаратів, засобів захисту рослин та ін.);

5) поводження з відходами (спалювання відходів, полігони та ін.);

6) інші види діяльності (целюлозна, картонно-паперова, текстильна та шкіряна промисловість, бойні, харчова промисловість, устаткування для інтенсивного сільського господарства, устаткування, які використовують летючі органічні сполуки та ін.).

Експлуатація установок має здійснюватися з дотриманням таких принципів:

- вжито належних превентивні заходи по боротьбі із забрудненням;
- застосовуються найкращі доступні технології;
- відсутня значне забруднення;
- вживаються заходи щодо запобігання утворення відходів;
- утворені відходи у першочерговому порядку передаються для повторного використання, переробки, утилізації або за відсутності технічної та економічної можливості здійснюють їх захоронення, запобігаючи або скорочуючи будь-який вплив на навколишнє середовище;
- ефективне використання енергії;
- вживаються необхідні заходи з попередження аварій та обмеження їх наслідків;
- після остаточного припинення видів діяльності вживаються необхідні заходи щодо попередження ризику забруднення і відновленню ділянки експлуатації до задовільного стану.

Згідно Директиви,**заява на видачу дозволу** має містить інформацію щодо:

а) установки і види їх діяльності;

б) сировину та допоміжні матеріали, інші речовини і енергію, що використовується або генерується установкою;

в) джерела викидів від установки;

г) особливості ділянки установки;

д) базовий звіт – для видів діяльності, пов’язаних з використанням, виробництвом чи викидами небезпечних речовин і може призводити до забруднення ґрунтів та ґрунтових вод (містить інформацію про теперішнє використання, і якщо можливо, минулих періодах використання дільниці,

існуючі дані вимірювань забруднень ґрунтів та ґрунтових вод небезпечними речовинами);

е) джерела і кількість передбачуваних викидів від установок в навколишнє середовище, а також значний вплив викидів на навколишнє середовище;

є) запропоновані технології і інші методи попередження або, якщо це неможливо, скорочення викидів від установок;

ж) заходи щодо запобігання утворення відходів, а також заходи з підготовки до повторного використання, переробки та утилізації відходів, що генеруються установкою;

з) подальші заходи, спрямовані на дотримання встановлених загальних принципів, що регулюють основні обов'язки оператора;

и) заходи, спрямовані на моніторинг викидів у навколишнє середовище;

і) основні альтернативи запропонованим технологіям, методам і заходам, вивчені заявником у загальних рисах.

ї) а також загальні висновки за інформацією, передбаченої першого абзацу.

Дозвілмає містити всі дані, необхідні для дотримання вимог щодо принципів експлуатації установок та стандартів якості навколишнього середовища.Такі дані включають, як мінімум, наступне:

а) порогові значення викидів для визначених Директивою забруднюючих речовин *(**атмосферне повітря** – діоксид сірки й інші сполуки сірки, оксиди азоту та інші сполуки азоту, оксид вуглецю, леткі органічні сполуки, метали та їх сполуки, пил, в тому числі дрібні тверді частинки, азбест (зважені частки, волокно), хлор і його сполуки, фтор та його сполуки, миш'як і його сполуки, ціаніди, речовини і суміші, що мають канцерогенні або мутагенні властивості або властивості, які можуть вплинути на репродукцію повітряним шляхом, поліхлоровані дібензодіоксини і поліхлоровані дібензофурани; **вода** - органогалогенні сполуки та речовини, здатні до утворення таких сполук у водному середовищі; органофосфорні сполуки; оловоорганічні сполуки; речовини та суміші, що мають канцерогенні або мутагенні властивості або властивості, які можуть вплинути на репродукцію у водному середовищі або за допомогою такого середовища; стійкі вуглеводні, а також стійкі і біоакумулятивні органічні токсичні речовини; ціаніди; метали та їх сполуки; миш'як та його сполуки; біоцидні засоби та засоби продукти захисту рослин; речовини у зваженому стані; речовини, що сприяють евтрофікації (зокрема, нітрати і фосфати); речовини, що негативно впливають на баланс кисню (які можуть бути виміряні з використанням таких показників, як BOD, COD та ін); речовини, боротьба із забрудненням якими вимагає першочергових заходів перераховані, перелік яких визначений в додатку X до Директиви 2000/60/ЄСвід 23 жовтня 2000 року про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики)*, а також для інших забруднюючих речовин, які можуть виділятися з відповідних установок в значних кількостях, з урахуванням їх джерел і потенційної можливості переносити забруднення від одного об'єкта навколишнього середовища до іншого;

б) належні вимоги, спрямовані на охорону ґрунтів і ґрунтових вод, а також заходи з моніторингу та управління утвореними відходами;

в) належні вимоги до моніторингу викидів, що встановлюють:

- методику вимірювання, частоту проведення та порядок оцінки, а також

- якщо порогові значення викидів встановлені не у відповідності з найкращими доступними технологіями, встановлюють, що результати моніторингу викидів доступні протягом тих же термінів і при тих же нормальних умовах, що і рівні викидів, затверджені відповідно з найкращими доступними технологіями;

г) зобов'язання надавати компетентному органу регулярно і принаймні щорічно:

- інформацію, отриману за результатами моніторингу викидів, та інші дані, необхідні компетентному органу для перевірки дотримання передбачених дозволом умов;
- якщо порогові значення викидів встановлені не у відповідності з найкращими доступними технологіями - висновки за результатами моніторингу викидів, що дозволяють провести порівняння з рівнями викидів, затвердженими відповідно з найкращими доступними технологіями;

д) належні вимоги до регулярного обслуговування, а також до регулярного спостереження за застосуванням заходів з попередження викидів у ґрунт і ґрунтові води, а також належні вимоги до проведення періодичного моніторингу ґрунтів і ґрунтових вод на предмет наявності на ділянці небезпечних речовин і на предмет можливого забруднення ґрунтів і ґрунтових вод на ділянці установки;

е) заходи, пов'язані з умовами, відмінними від нормальних, зокрема, з періодами включення і відключення, витоками, порушеннями функціонування, короткочасними перебоями і остаточним припиненням функціонування;

є) положення про мінімізацію транскордонного забруднення або забруднення на великі відстані;

ж) умови оцінки дотримання порогових значень викидів або посилання на застосовувані вимоги, визначені в інших документах.

Порогові значення викидів можуть бути доповнені або замінені еквівалентними параметрами або технічними заходами, що забезпечують еквівалентний рівень захисту навколишнього середовища.

При розробці умов дозволу має бути посилання на висновки BAT. Компетентний орган вправі встановлювати більш жорсткі умови дозволів порівняно з умовами, досяжними при використанні найкращих доступних технологій, як передбачено висновками BAT. Держави-члени ЄС мають право передбачити норми, відповідно до яких компетентний орган може визначати такі умови.

У разі якщо компетентний орган визначає умови дозволів на основі найкращих доступних технологій, що не описаних у відповідних висновках BAT, він повинен гарантувати, що:

технологія визначена з урахуванням таких критеріїв:

- використання маловідходних технологій;
- використання найменш небезпечних технологій;
- подальше вилучення або переробка речовин, що утворюються та використовуються в процесах, а також відходів, якщо це застосовне;

- співставлені процеси, установки або методи здійснення діяльності, які успішно застосовуються в промислових масштабах;
- технічний прогрес чи зміни наукового знання і свідомості;
- джерела, вплив і обсяг відповідних викидів;
- дати введення в експлуатацію нових або існуючих установок;
- протяжність терміну, необхідного для введення найкращих доступних технологій;
- споживання і походження сировини (у тому числі води), використовуваної в процесах, енергетична ефективність;
- необхідність запобігання або зведення до мінімуму загального впливу викидів на навколишнє середовище і ризиків для середовища;
- необхідність запобігання аваріям та мінімізації наслідків для навколишнього середовища;
- інформація, що публікується громадськими міжнародними організаціями.

2) дотримані вимоги щодо встановлення порогових значень викидів, еквівалентних параметрів та технічних заходів.

У разі якщо висновки ВАТ не містять рівнів викидів, затверджених відповідно з найкращими доступними технологіями, компетентний орган гарантує, що визначені технології забезпечують рівень захисту навколишнього середовища, еквівалентний використанню найкращих доступних технологій, описаних у висновках ВАТ.

У разі якщо діяльність або вид виробничого процесу, здійснюваного в межах установки, не описані висновками ВАТ або зазначені висновки не охоплюють всі види екологічних наслідків діяльності або виробничого процесу, компетентний орган повинен після попередніх консультацій з оператором визначати умови дозволів на основі найкращих доступних технологій, які були визначені для відповідних видів діяльності або процесів з урахуванням вище перелічених критеріїв.

Умови дозволів підлягають періодичному перегляду. Для цього за запитом компетентного органу оператор передає всю необхідну інформацію, в тому числі, результати моніторингу викидів та інші дані, що дозволяють порівняти функціонування установки з найкращими доступними технологіями, описаними в застосовуваних висновках ВАТ, а також з рівнями викидів, затвердженими відповідно з найкращими доступними технологіями.

При перегляді умов дозволів компетентний орган використовує будь-яку інформацію, отриману в результаті моніторингу або перевірок.

Обов’язковому перегляду та, за необхідності, зміні підлягають умови дозволу протягом чотирьох років після публікації рішень про висновки ВАТ, що належать до основної діяльності установки. При перегляді враховуються всі нові або змінені висновки ВАТ, застосовні до установок та прийняті в установленому порядку після видачі або останньої зміни дозволу.Якщо висновки ВАТ не поширюються на установку, умови дозволу повинні бути переглянуті і при необхідності змінені, якщо зміни в найкращих доступних технологіях дозволяють досягти істотного скорочення викидів.

Умови дозволу повинні бути переглянуті і при необхідності змінені як мінімум в наступних випадках:

а) забруднення від установки настільки істотно, що зазначені в дозволі порогові значення викидів повинні бути переглянуті або в дозвіл необхідно включити нові значення;

б) безпека функціонування вимагає використання інших технологій;

в) у разі якщо необхідно забезпечити дотримання нових або переглянутих стандартів якості навколишнього середовища.

Порогові значення викидів для забруднюючих речовин застосовуються в місці виділення викидів з установки, при цьому будь-яке їх розрідження до цього місця не враховується при визначенні таких значень.

Відносно непрямих викидів забруднювачів у воду, при визначенні порогових значень викидів для відповідних установок може враховуватися діяльність водоочисного заводу за умови забезпечення еквівалентного рівня захисту навколишнього середовища, а також за умови, що це не призведе до більш високого рівня забруднення навколишнього середовища.

Порогові значення викидів, еквівалентні параметри і технічні заходи повинні базуватися на найкращих доступних технологіях; при цьому не пропонується використання певних технологій.

Компетентний орган встановлює порогові значення викидів з тим, щоб за нормальних умов експлуатації викиди не перевищували рівнів викидів, затверджених відповідно з найкращими доступними технологіями (рішення про висновки ВАТ), за допомогою:

а) встановлення порогових значень викидів, які не перевищують рівнів викидів, затверджених відповідно з найкращими доступними технологіями. Порогові значення викидів виражені за ті ж або більш короткі періоди і за тих же умов функціонування, що і рівні викидів, затверджені відповідно з найкращими доступними технологіями; або

б) встановлення порогових значень викидів, відмінних від рівнів, викидів, затверджених відповідно з найкращими доступними технологіями. У такому разі компетентний орган повинен як мінімум щорічно оцінювати результати моніторингу викидів з метою забезпечення того, що викиди при нормальних умовах експлуатації не перевищують рівнів викидів, затверджених відповідно з найкращими доступними технологіями.

Менш жорсткі порогові значення викидів дозволяється встановлювати тільки у випадку, якщо оцінка показує, що досягнення рівнів викидів, затверджених відповідно з найкращими доступними технологіями, призведе до високих витрат, що непропорційно перевищують в порівнянні з вигодами для навколишнього середовища, внаслідок:

а) географічного положення або місцевих екологічних умов відповідної установки; або

б) технічних характеристик відповідної установки.

У додатках до виданих дозволах компетентний орган зазначає причини такого застосування, в тому числі результати оцінки та обґрунтування.

Директива встановлює вимоги щодо **системи екологічних перевірок** установок. Такі перевірки спрямовуються на дослідження всіх відповідних екологічних наслідків функціонування таких установок.Оператор має всіляко сприяти компетентним органам в проведенні перевірки (надавати необхідну допомогу, зразки, будь-яку необхідну інформацію).

Всі установки включаються до планів проведення екологічних перевірок, що затверджуються на національному, регіональному або місцевому рівнях, та на основі яких регулярно складаються програми проведення планових екологічних перевірок, із зазначенням частоти відвідувань ділянок для різних типів установок.

Кожен план проведення екологічних перевірок містить:

а) загальну оцінку значних проблем навколишнього середовища;

б) географічну територію, на яку поширюється план перевірки;

в) реєстр установок, включених до плану перевірки;

г) порядок складання програм для планових екологічних перевірок;

д) порядок проведення позапланових екологічних перевірок;

е) положення про співробітництво між різними перевіряючими органами(за необхідності).

Період між відвідинами ділянки встановлюється на основі систематичної оцінки екологічних ризиків і не може перевищувати 1 рік для установок, що представляють найбільш серйозні загрози, і 3 роки для установок, що представляють найменш серйозні загрози.

Якщо за результатами перевірки виявлено порушення умов дозволу, повторне відвідування ділянки проводиться протягом 6 місяців після такої перевірки.

Систематична оцінка екологічних ризиків повинна базуватися як мінімум на таких критеріях:

а) потенційний і фактичний вплив відповідної установки на здоров'я людини і навколишнє середовище з урахуванням рівнів і типів викидів, чутливості місцевої навколишнього середовища та ризику виникнення аварій;

б) відомості про дотримання умов дозволу;

в) участь оператора в системі еко-менеджменту та аудиту (EMAS) на території Європейського Союзу відповідно до Регламенту (ЄС) 1221/2009 Європейського парламенту і Ради ЄС від 25 листопада 2009 р. про добровільну участь організацій в системі еко-менеджменту та аудиту Співтовариства (EMAS).

Позапланові екологічні перевірки проводяться з метою розслідування серйозних екологічних скарг, аварій, інцидентів та випадків порушення в максимально короткий термін і, якщо це можливо, до видачі, перегляду або зміни дозволу.

За результатами кожного відвідування місця розміщення установки компетентний орган готує звіт, що містить дані про дотримання умов дозволу, а також висновок щодо необхідності вчинення подальших дій.

Звіт має бути направлений оператору протягом 2 місяців після відвідування ділянки та протягом 4 місяців – оприлюднений.

Як правило, Директива містить вимоги щодо гарантування та порядку **доступу громадськості до інформації та участі громадськості у процесі видачі дозволу та доступу до правосуддя**.

Зокрема, гарантується надання зацікавленим членам громадськості можливості своєчасно та ефективно брати участь у наступних процесах:

а) видача дозволу на нову установку;

б) видача дозволу на внесення суттєвих змін;

в) видача або зміна дозволу для установки, коли застосовується менш жорсткі порогові значення викидів;

г) зміна дозволу або умов дозволу для установки у зв'язку з необхідністю зміни порогових значень викидів, використання інших технологій, забезпечення дотримання нових або переглянутих стандартів якості навколишнього середовища.

Директива встановлює окремо спеціальні вимоги для спалювальних заводів, заводів зі спалювання відходів та заводів зі спільним спалюванням відходів, до установок та видів діяльності, в яких використовуються органічні розчинники, до установок, що виробляють діоксид титану.